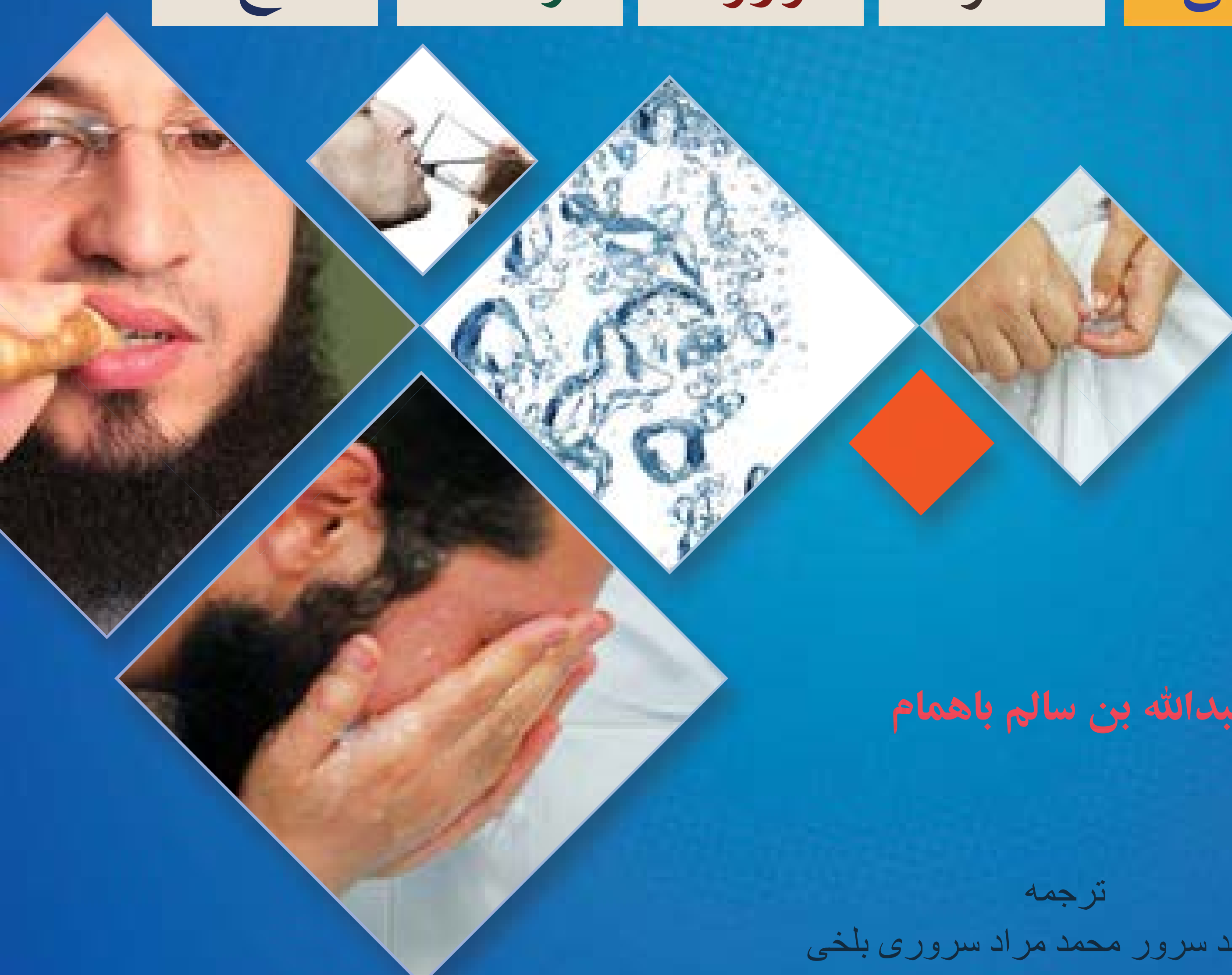
فقه مصور عبادات

آسان سازی وآموزش احکام اسلام

حج | زکات | روزه | نماز | پاکی

د. عبدالله بن سالم باهمام

ترجمه
د. محمد سرور محمد مراد سروری بلخی

حیض واستحاضه ونفا س

حيض واستحاضه ونفاس

مطالب

حيض

حيض در لغت

سيلان وروان بودن چيزى.

حيض در شريعت

خونى است كه از رحم زن در حال سلامتى وصحتش در اوقات معينى وبدون سبب خارج ميشود.

وصف خون حيض

از شدت سياهى مانند سوخته مينمايد، با درد همراه است، بوى بد دارد، زن در حال حيض احساس حرارت شديد ميكند.

سن حيض

براى آغاز حيض سن معينى نيست، بلكه طبق طبيعت زن ومحيط زيست وآب وهوايش متفاوت ميباشد، پس هر وقتيكه مؤنثى حيض بيند حائض شمرده ميشود.

مدت حيض

براى حيض مدت معينى وجود ندارد، برخى از زنان سه روز وبرخى ديگر چهار روز حيض ميبينند، ولى اغلب مدت حيض شش ويا هفت روز ميباشد، به دليل فرمودهٔ نبى اكرم ﷺ به حمنهٔ بنت جحش ـ كه روزهاى زيادى خون ميديد- : " در علم خدا شش ويا هفت روز حيض ميبينى، پس از آن غسل بكن ".[١]

مسائل

١. اصل در زن اينست كه در حال باردارى حيض نمى بيند، اگر قبل از وضع حمل بمدت كوتاهى خون ريزى كرد كه همراه با ولادت بود، خون نفاس است، اگر اين خون ريزى با ولادت همراه نبود، ويا اينكه با ولادت مدت زيادى فاصله داشت، خون حيض ميباشد.

(١) به روايت ابوداود.

۲. اگر زنی پیش از وقت عادتش ویا پس از آن حیض دید، مانند اینکه باید در اول ماه میدید، پس در آخر ماه حیض دید، ویا اینکه مدت اعتیادی حیضش افزایش ویا کاهش با ولادت همراه نبود، ویا اینکه با ولادت مدت زیادی فاصله داشت، خون حیض میباشد.

۳. اگر زنی پیش از وقت عادتش ویا پس از آن حیض دید، مانند اینکه باید در اول ماه میدید، پس در آخر ماه حیض دید، ویا اینکه مدت اعتیادی حیضش افزایش ویا کاهش یافت، طوریکه در عادت شش روز حیض میدید، پس به هفت روز افزایش یافت، باین موضوع توجهی نمیشود، پس هر وقتیکه خون دید حیض است وهر زمانیکه پاک شد طهر است.

۴. پاکی زن با خروج قصه سفید دانسته میشود ـ که آن عبارت از مایع سفیدی است که پس از توقف حیض خارج میشود ـ اگر مایع سفید خارج نشد پس علامه پاکی او خشکیدن است، یعنی اگر پنبه سفیدی را در فرجش بگذارد، خشک بیرون شود ودر آن هیچ چیزی دیده نشود.

از احکام حیض

۱ـ حکم تیره گی وزردی:

تعریف تیره گی وزردی:

زردی:

خون زردی است که از زن میبرآید.

و تیره گی:

خون تیره ایست میان زردی وسیاهی.

حکم تیره گی وزردی:

هر گاه زنی خون زرد، ویا تیره ی میان زردی وسیاهی ببیند، ویا اینکه تنها رطوبت وتری احساس کرد از دو حالت خالی نیست:

علامه پاکی

شکل زرده

شکل تیره

١ـ یا اینکه در مدت حیض، ویا متصل به آن قبل از طهر ببیند

درین حالت حکم حیض ثابت است، به دلیل حدیث عائشه ـرضی الله عنها ـ که در آن از توجه زنان به رنگ خون اشاره داشته چنانچه پنبه را[١] به رنگ زرد[٢] می دیدند می فرمودند: "عجله نکنید تا اینکه پنبه را سفید ببینید" که غرضشان پاکی از حیض بود.[٣]

٢ـ یا اینکه در مدت طهر ببیند:

درین حالت اعتباری ندارد، وبر آن وضوء وغسل واجب نیست، به دلیل حدیث ام عطیة که در آن میگوید:« ما تیره گی وزردی بعد از طهر را معتبر نمی شمردیم".[۴]

٢ـ حکم انقطاع حیض:

اگر زنی روزی خون دید وروز دیگر پاک بود، ومانند آن، این وضع از دو حال خالی نیست:

١ـ چنین وضعی در همه اوقات ادامه میابد:

این خون استحاضه است.

٢ـ یا اینکه در وضع متقطع باشد:

طوریکه برخی اوقات می آید، ودر برخی اوقات دیگر پاک میباشد، وحکم آن چنین است:

أ ـ اگر مدت انقطاع خون کمتر از یک روز باشد، این مدت از حیض شمرده میشود.

ب ـ اگر در مدت پاکی دلیلی بر آن یافت – مانند اینکه پنبه را سفید دید– پس این مدت از پاکی وطهر محسوب میشود، چه کم باشد یا زیاد، ویا اینکه از یک شب وروز کمتر باشد.

(١) درجه: چیزیکه زنی برای دانستن اینکه آثاری از حیض باقی مانده است داخل میکند.
(٢) کرسف: پنبه.
(٣) به روایت مالک.
(۴) به روایت ابوداود.

استحاضه

استحاضه

ســیلان خون از فرج زن طوریکه از آن منقطع نگردد. ویا اینکه انقطاع خون به مدت کوتاهی باشد.

خون حیض	خون استحاضه
سیاه تیره	سرخ رقیق
دارای بوی بد	بوی ندارد
بسته نمیشود(لخته نمیگردد)	بسته میشود (لخته میگردد)
از عمق رحم می برآید	از رگی نزدیک رحم می برآید
خون سلامتی وطبیعی است	خون علت وبیماری وفساد است
در اوقات معلومی می برآید	دارای اوقات معلومی نیست

احوال مستحاضه

حالت اول: اینکه برای حیض عادت معلومی‌داشت قبل از استحاضه.

درین حالت به اندازه عادتش حیض شمرده میشود، ومتباقی ماه استحاضه میباشد. به دلیل حدیث عائشه – رضی الله عنها– اینکه فاطمه بنت ابی حبیش – رضی الله عنها– فرمود: «ای رسول الله، من پاک نمیشوم، آیا نماز را ترک کنم؟ رسول الله ﷺ فرمودند: خیر، این اثر رگی است، لکن نماز را بمقدار روزهای که قبلا حیض میدیدی ترک کن وسپس غسل کن ونماز بخوان".[۵]

(۵) به روایت بخاری.

حالت دوم: اینکه عادت معلومی نداشته، ولی میان خون فرق کرده میتواند.

این زن با شناختن فرق عمل میکند، به دلیل آنچه در حدیث فاطمه بنت ابی حبیش ـ رضی الله عنها- که مستحاضه بوده، نبی اکرمﷺ برایش فرمودند:" اگر خون حیض باشد، خون سیاه بوده که شناخته میشود، اگر چنین بود از نماز اجتناب کن، واگر چیز دیگر بود، پس وضوء بکن ونماز بخوان، زیرا چنین چیزی رگی بیش نیست".[۱]

حالت سوم: اینکه عادت معلومی نداشته ومیان آندو فرق کرده هم نمیتواند

این زن بعادت غالب زنان عمل میکند، مدت حیض شش یا هفت روز از هر ماه بوده که از ابتدای روزهائیکه خون میبیند آغاز میشود ومتباقی آن استحاضه شمرده میشود، به دلیل فرمودۀ نبی اکرمﷺ به حمنه بنت جحش ـ رضی الله عنها ـ" در علم الله شش یا هفت روز حیض میبینی، پس از آن غسل کن اگر پاکی ونقاوت دیدی ، پس بیست وسه ویا بیست وچهارشب وروز نماز بخوان، وروزه بگیر، همین برایت بسنده است، ودر هر ماه چنین بکن، مانند اینکه زنان حیض میبینند، وچنانکه پاک میشوند در اوقات حیضشان وطهرشان".[۲]

حالت چهارم: دارای عادت معلوم بود، وتوان فرق کردن را نیز دارد:

این زن طبق عادت خود حساب میکند، نه به توانائی فرق، زیرا که عادت برای زن ضابطه است، اگر عادتش را فراموش کرد، به توانائی فرق، عمل کند.

مسائل

۱. اگر زنی زمان حیضش را میداند، ولی شمار روزهای حیضش را فراموش کرده، باید به عادت غالب زنان حساب کند.

۲. اگر زنی شمار روزهای حیضش را میداند، ولی زمان حیضش را که اول ماه بوده ویا آخر ماه فراموش کرده؟

از اول ماه به شمار روزهائیکه حیض میدید حساب کند، اگر بگوید که در نیمه ماه حیض میدید، ولی نمیتواند تعین کند، درین حالت از ابتدای نیمه ماه به مقدار روزهائیکه حیض میدید حساب کند، زیرا که نیمه به تعیین وقت حیضش نزدیک تر میباشد.

۳. زمانیکه مدت حیض پایان یافت، وهنوز این زن مستحاضه بود، غسل میکند، وقطعه پارچه را بر فرجش میگذارد، واحکام طهر را درمی یابد، نماز میخواند وروزه میگیرد، خونیکه بعد از وضوء کردن از وی خارج میشود ضرری ندارد، زیرا که وی معذور بوده، در طهارت وپاکی سه حالت دارد:

أ ـ پس از داخل شدن وقت هر نماز برایش وضوء کند، پس از اینکه فرجش را بشوید و پارچه را به آن ببندد، به دلیل فرمودۀ آنحضرتﷺ به حمنه بنت جحش ـ رضی الله عنها ـ " پس از آن برای هر نماز وضوء بکن ونماز بخوان".[۳]

ب ـ نماز ظهر را تا اندکی قبل از وقت عصر تأخیر کند، پس از آن غسل نموده ظهر وعصر را بخواند، به همین ترتیب نمازهای دیگر را نیز بخواند، به دلیل فرمودۀ آنحضرتﷺ به حمنه بنت جحش ـ رضی الله عنها ـ " واگر توان تأخیر ظهر وتعجیل عصر را داشتی، باید غسل کرده میان دو نماز ظهر وعصر جمع کنی، ونماز مغرب را تأخیر کرده وعشاء را تعجیل کنی، سپس غسل کرده بین دو نماز جمع کنی، چنین بکن، وبرای نماز فجر غسل کنی، چنین بکن، وروزه بگیر اگر توانش را داشتی".[۴]

ج ـ برای هر نماز غسل کند، به دلیل آنچه ثابت شده، ام حبیبه ـ رضی الله عنها ـ بمدت هفت سال مستحاضه شد، از رسول الله ﷺ درین مورد پرسید، آنحضرت امر کردند که غسل کند، برای هر نماز غسل میکرد.[۵]

۴. اگر به زنی به هر علتی مانند عمل جراحی رحم خونریزی برایش رخ داد، این خون از دو حالت خالی نیست:

أ ـ اگر معلوم شد که حیض نمی بیند.

برایش حکم استحاضه ثابت نمیشود، از ادای نماز در هیچ

(۱) به روایت ابو داود.
(۲) به روایت ابو داود.
(۳) به روایت ابو داود.
(۴) به روایت ابو داود.
(۵) به روایت ابو داود.

وقتی امتناع نمیورزد، واین خون خون علت وفساد است، وبرای هر نماز وضوی جدید میکند.

ب ـ اگر معلوم شد که ممکن است حیض ببیند.

برایش حکم استحاضه است.

۵ـ آمیزش ومجامعت زن مستحاضه جواز دارد، زیرا شریعت ممانعتی ندارد.

نفاس

نفاس

خونیکه از رحم زن بسبب ولادت خارج میشود.

مدت نفاس

برای اقل مدت نفاس حدی وجود ندارد، اکثر مدت نفاس غالبا چهل روز میباشد، مگر اینکه پیش ازین مدت پاک شود، غسل میکند ونماز میخواند.

از احکام نفاس

۱. اگر زنی ولادت کرد، وهیچ خونی ندید ـ چنین وضعی به ندرت خواهد بود ـ وضوء کرده نماز میخواند، بر وی غسل لازم نیست.

۲. اگر خونریزی از چهل روز بیشتر شد، وعادتش چنان بود که پس از چهل روز قطع شود، ویا علائمی برای پایان یافتنش دیده شد، منتظر بماند تا خونریزی پایان یابد، اگر ادامه یافت این زن مستحاضه است، وبرایش تمامی احکام استحاضه ثابت میشود.

۳. اگر قبل از چهل روز پاک شد، وقبل از سپری شدن چهل روز خونریزی عودت کرد، باید ببیند:

أ ـ اگر باور داشت که خون نفاس است، پس همانطور است.

ب ـ اگر باور داشت که خون نفاس نیست، پس وی در حکم پاکی است.

۴. نفاس زمانی ثابت میشود که ولادت آنچه که در آن خلقت انسان واضح است صورت گیرد، اگر جنینی که خلقتش کامل نباشد از رحم زنی بیافتد، از سه حالت خالی نیست:

أ ـ اگر قبل از چهل روز اول باشد.

این خون فاسد است، باید غسل کند ونماز بخواند وروزه بگیرد.

ب ـ اگر بعد از هشتاد روز بود.

این خون نفاس است.

ج ـ اگر میان چهل روز تا هشتاد روز بود.

در موردش دیده میشود: اگر در آن علائم خلقت انسان دیده شد، خون نفاس است، ودر غیر اینصورت خون فاسد است.

آنچه در حالت حیض ونفاس حرام است

۱ـ آمیزش ومجامعت (همبستری)

به دلیل فرمودۀ الله ﷻ: (واز تو میپرسند در مورد حالت قاعدگی زن، بگو آن اذیت وآسیب است، پس درین حالت از زنان کنار روید، تا زمانی که پاک نشده اند نزدیکی نکنید، وقتیکه پاک شدند، با آنها به شیوه که خداوند امر کرده آمیزش کنید، خداوند توبه کنندگان ونیز متطهرین را دوست میدارد) (بقره ۲۲۲) ، وبه دلیل فرمودۀ نبی اکرم پس از نزول این آیت: "بجز از مجامعت هر چیز دیگری که خواسته باشید انجام دهید".[۱]

مسائل

۱. هر که همسرش را در حالت حیض مجامعت کند گنهکار است ، باید کفاره بدهد، بروی کفاره است اگرچه برضا ورغبت همسرش هم باشد.

وکفاره: مقدارش صدقه دادن بوزن یک دینار ویا نیم دینار طلا است، به دلیل حدیث ابن عباس رضي الله عنه که از نبی اکرم ﷺ در مورد کسیکه با همسرش در حالت حیض آمیزش کند فرموده اند: (یک دینار ویا نیم دینار صدقه بدهد).[۲]

ودینار =۴،۲۵ گرام طلا.

(۱) به روایت مسلم.
(۲) به روایت مسلم.

۲. زن حائضه اگر پاک شد، تا زمانیکه غسل نکرده، شوهرش نمیتواند باوی مجامعت کند. به دلیل فرموده‌ء الله ﷻ: (وبا آنها نزدیکی مکنید تا اینکه پاک شوند) (بقره۲۲۲)، یعنی از خون، پس از آن فرموده است: (زمانیکه پاک شدند) (بقره ۲۲۲) یعنی غسل کردند، پس از آن الله ﷻ فرمود: (به شیوه که الله امر کرده به آنها بیائید) (بقره: ۲۲۲) یعنی: مجامعت وآمیزش کنید.

۲ـ نماز

به دلیل فرمودۀ نبی اکرمﷺ: "هرگاه حیض پیش آمد نماز را ترک کن، وهرگاه برگشت، خون را از خود بشوی ونماز بخوان".[۱]

مسائل

۱. زمانیکه زن پاک شد، بروی اعاده نمازهای قضاء شده نیست، به دلیل آنچه که از عائشه رضی الله عنها روایت شده، زمانیکه از قضای روزه بدون نماز، فرمود:" این امر بما نیز میرسید، برای قضای روزه بما أمر میشد، وبرای قضای نمازها أمر نمیشد".[۲]

۲. اگر زن حائض بمقدار ادای یک رکعت از وقت هر نماز را چه از اولش وچه از آخرش دریابد بر وی ادای نماز کامل واجب است. اگر وقت کمتر از ادای یک رکعت را دریافت بر وی ادای همان نماز واجب نیست، به دلیل فرمودۀ نبی اکرمﷺ " هرکه یک رکعت نماز را دریابد، بدون تردید نماز را دریافته است".[۳]

(۱) به روایت ابو داود.
(۲) به اتفاق بخاری ومسلم.
(۳) به اتفاق بخاری ومسلم.

۳ـ روزه

به دلیل فرمودۀ آنحضرتﷺ:" آیا چنین نیست که در هنگام حیض نماز نمیخواند وروزه نمیگیرد؟ فرمودند: آری". مساله اگر زن حائض قبل از طلوع فجر پاک شد، وروزه گرفت روزه اش صحیح است، اگرچه بعد از طلوع فجر غسل کرده است.

۴ـ لمس مصحف

به دلیل فرمودۀ الله ﷻ: " بجز از پاک شدگان آنرا لمس نمیکند" (الواقعة:۷۹) فرمودۀ آنحضرتﷺ: " مصحف را جز پاک کسی دیگری لمس نمیکند".[۴]

۵ـ طواف کعبه

به دلیل فرمودۀ نبی اکرمﷺ به عائشه ـ رضی الله عنها ـ زمانیکه حیض دید:" آنچه حاج انجام میدهد تو نیز انجام ده، مگر اینکه بیت الله را تا هنگامیکه پاک نشده ای طواف مکن".[۵] ونیز به دلیل حدیث ابن عباس رضی الله عنه که فرمود:" بمردم امر شده تا آخرین عهدشان به بیت الله طواف (وداع) باشد، مگر در مورد زن حائض این امر تخفیف یافته یعنی طواف وداع بروی لازم نیست".[۶]

۶–توقف در مسجد مگر اینکه رهگذر باشد

به دلیل فرمودۀ الله ﷻ : " ای کسانیکه ایمان آوردید به نماز نزدیک نشوید در حالیکه شما مست باشید تا زمانیکه آنچه را می گوئید بدانید، وهمچنین اگر جنب بودید تا زمانیکه غسل کنید، مگر اینکه عابر سبیل باشید".(النساء:۴۳) ونیز به دلیل فرمودۀ نبی اکرمﷺ:" من مسجد را برای حائض وجنب حلال نمیدانم ".[۷]

(۴) مالک در موطأ روایت کرده.
(۵) به اتفاق بخاری ومسلم.
(۶) به اتفاق بخاری ومسلم.
(۷) به روایت ابو داود.

مسائل

۱. اگر زن حائض احتیاط نماید، وبیم آلوده شدن مسجد نباشد، باکی نیست که از آن عبور کند، به دلیل عام بودن فرمودهٔ **الله** ﷻ:(مگر اینکه رهگذر باشد) (النساء: ۴۳)

۲. بر زن حائض توقف در نماز گاه عید حرام است، به دلیل فرمودهٔ نبی اکرمﷺ: "زنان حائضه از نمازگاه کنار روند".[۱]

۷ـ طلاق

بر شوهر زن حائض طلاق همسرش در حالت حیض حرام است، به دلیل فرمودهٔ الله ﷻ: ای نبی اگر زنان را طلاق میکردید، آنان را در عده شان طلاق کنید" (طلاق:۱) یعنی در وضعی باشند که عده معلوم را در حین طلاق استقبال کنند.

وطلاق کردن زن حائض علی رغم حرام بودن وبدعت بودنش طلاق واقع میشود.

(۱) به اتفاق بخاری ومسلم.